УДК 82-1Маланюк:7.033.2
DOI https://doi.org/10.52726/as.humanities/2021.3.9

О. А. ЛЯШЕНКО
кандидат філологічних наук,
молодший науковий співробітник науково-інформаційного відділу,
Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка
Національної академії наук України, м. Київ, Україна
Електронна пошта: ninasim@ukr.net
http://orcid.org/0000-0002-9555-5513

ВІЗАНТІЙСЬКІ МОТИВИ У ЦИКЛІ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА «СТЕПОВА ЕЛЛАДА» В АСПЕКТІ ТИПОЛОГІЇ ЦІЛІСНОСТІ

Стаття репрезентує розгляд творчості Є. Маланюка в аспекті типології цілісності. Зокрема, авторка зупиняється на циклічних структурах, що переважають у поетичному доробку письменника і вирізняють цілісне сприйняття його творчості загалом. Завдяки особливому онтологічному положенню циклізація найбільш притаманна ліриці. Авторкою зауважено, що історичний процес становлення категорії «цикл» нерозривно поєднаний з процесом формування свідомості творчої особистості, зокрема авторської установки. Науковець розглядає авторську свідомість під кутом зору проблеми диференціації цілісності, яка поділяється на два опозиційні (бінарні за дихотомним підходом) типи. Зокрема, у дослідженні приділено увагу одному з типів цілісності – гомогенному. Аналітичні студії сучасних науковців та їх попередників, а також міркування авторки статті підводять до того, що категорія цілісності є системно-інтегральним фактором циклізації. Увагу зосереджено на аналізі поетичної збірки «Земля й залізо» Є. Маланюка, що виявляє семантичні особливості природи конфлікту, які разом із концепцією особистості та системою образно-поетичного вислову демонструють завершену структуру, що вписана у типологічний ряд ознак гомогенного типу цілісності. Питання війни, минулого й майбутнього України, жіноче та національне питання, ставлення до сучасників, проблема чужини – це не повний спектр тематичного розмаїття циклу «Степова Еллада», які увиразнюють історіософські погляди автора. Характерне для Є. Маланюка бачення ліричного героя як людини особливої, цільної виявляє принцип біографізму, який є наскрізною домінантою всієї творчості поета.

Ключові слова: цілісність, гомогенність, цикл, візантійські мотиви, «Степова Еллада», образ жінки.

Постановка проблеми. З інтенсивністю системних досліджень, з винайденням нових методів осмислення дійсності (цілісний, цілісно-системний) наприкінці минулого століття постала необхідність диференціації явища цілісності й у літературознавстві. Видаються продуктивними дослідження та дискусії Л. Тимофєєва, Л. Гінзбург, Д. Наливайка, М. Кодака. З огляду на їх теоретико-практичний досвід ми запропонували свій підхід до аналізу художнього твору і творчості. Цей підхід полягає у розгляді літературного тексту через типи цілісності. Вони не виражають загальні якості художньої творчості (Д. Наливайко), а складають систему, елементи якої взаємоузгоджені і взаємоспівдіють один з одним, утворюючи при цьому цілісність. У такому разі художній твір та його автор стають більш виразними і переконливими щодо можливості їх типологічного визначення.

Метою цілісного аналізу літературного твору є встановлення типу його цілісності як поетичної системи. Проте поетичні системи належать до надскладних функціональних систем, тобто мають період поставання, період системогенези, впродовж якого різночасово визрівають (разом із визріванням авторської свідомості) різні системно-функціональні прояви словесно-образного мислення. Час зрілості метафорично називають часом цвітіння, а його раціональне осмислення полягає в констатації розвиненості поетичної системи автора до її типорепрезентативності.

Аналітичні студії сучасних науковців та їх попередників, а також наші міркування підводять до того, що категорія цілісності є системно-інтегральним фактором циклізації. Осмислюючи її природу та структуру, звертаємо увагу на той факт, що в жанрі циклу (циклізації) власне тим фактором систематизування й упорядкування елементів є цілісність. Такий великий масив об'єднання елементів, як циклізація, потребує систематизування на всіх своїх

поліфункціональних рівнях. Проте цілісність не лише інтегрує елементи циклу, але водночас і диференціює на два окремі типи – гетерогенний (реалістичний) та гомогенний (романтичний).

Мета – проаналізувати поетичний цикл Є. Маланюка «Степова Еллада» в аспекті типології цілісності. Зокрема, зупинитися на проблемно-мотиваційних пріоритетах письменника, визначити філософсько-естетичні особливості поняття Візантії, її традиції, історії задля вивчення його у новітній літературознавчій парадигмі.

Виклад основного матеріалу. У цьому дослідженні пропонуємо звернутися до аналізу творчого доробку митця гомогенного типу цілісності (Є. Маланюка). Поети з подібною типорепрезентативною поведінкою прагнуть «поєднати в своєму мистецтві безкінечне та конкретно історичне, універсальне та неповторно-індивідуальне, символ і місцевий колорит, і, зокрема, в цих суперечливих прагненнях міститься «жива душа» романтизму як художньої системи, її динаміки» [Прокопович 1979 : 166]. Митець-романтик прагне й зображує життя нетипового (виняткового) героя в незвичайних обставинах. Він бачить дійсність як пророк чи ясновидець, його місія – навернути інших на свій шлях осмислення реалій буття.

Для систематизації власного поетичного контексту митці-романтики вдаються до циклічних утворень (циклізації) частіше, ніж представники реалістичного напряму в літературі. Така жанрово-композиційна особливість зумовлена, зокрема, генетичним корінням, що народжується з фольклорних джерел. Поетичні цикли романтиків, неоромантиків, експресіоністів тощо, на відміну від творів представників реалістичного напряму, тяжіють до образної символізації, метафоризації дійсності.

Творча спадщина обраного для дослідження поета празької школи нараховує дев'ять збірок: «Стилет і стилос» (1925), «Гербарій» (1926), «Земля й залізо» (1930) тощо, у внутрішній композиційній структурі яких також домінують циклічні утворення, а інша частина літературного контексту подається автором у формі поем та віршів.

М. Крупач зазначає: «Життєва і творча позиції Євгена Маланюка суперечливі й багатогранні. Та серцевиною, навколо якої розгорталися доля й помисли поета, була, без сумніву, Україна» [Крупач 1993 : 95]. Митець починав формуватися, як і Україна, де «розуму – уважний стилос та серця – вогняний стилет» («Стилет і стилос»), а закінчив свою творчість «Перстнем і посохом» (1972), де Україна – це «понтійська Навсікає», що «виникатиме довіку, Рокам і добам навпаки, Усупереч страшному віку – Крізь всі епохи і віки» [Маланюк 1992 : 614]. Про таку безмежну любов до України, до її історії, зокрема про історіософські погляди поета, неодноразово зазначали у своїх літературознавчих дослідженнях М. Неврлий, Ю. Барабаш, М. Крупач, І. Немченко, Ю. Ковбасенко, О. Омельчук, Е. Циховська. Зокрема, Ю. Барабаш у статті про компаративні особливості творчості М. Гумільова та Є. Маланюка зазначає, що «варязька тема є однією із складових поетичної історіософії» останнього [Барабаш 1997 : 14]. Водночас Е. Циховська, осмислюючи роль Візантії у творчості поета, наголошує, що «особливу увагу Маланюк приділяв грецькій античній традиції, що була джерельною основою і одвічною наснагою поета, з якої запозичувалися сюжетні лінії, мотиви, історичні постаті, образи» [Циховська 2006 : 84]. Інший дослідник творчості Євгена Маланюка Ю. Ковбасенко підкреслює, що поетична формула «варязька сталь і візантійська мідь» «стала не лише крилатим висловом, а й символом глибоких історичних коренів державності України, своєрідною візитівкою «празької школи» української поезії» [Ковбасенко 2013 : 8]. Відтак, з огляду на попередні дослідження вітчизняних та зарубіжних літературознавців, виникла ідея розгляду поетичного доробку митця в аспекті впливу на його творчість візантійської традиції.

Візантійська імперія своєю культурою, традиціями, державним устроєм залишається і до сьогодні предметом вивчення істориків, культурологів, літературознавців. Однією з причин такої зацікавленості є поєднання в її культурі двох різних полюсів – античності та християнства. З одного боку, захоплення античною міфологією, класичною, досконалою формою, Платонівською «калокагатією», а з іншого – опис християнської моралі, підняття на найвищий рівень богословської літератури. Однак найважливішим, що продовжує захоплювати дослідників, є повага до свого минулого, яке для візан-

тійців було священним. Відтак і Є. Маланюк не випадково цікавиться візантійськими традиціями. Він створює «міф про Україну за допомогою гіперболізації подій давньої та новітньої української історії» [Циховська 2006 : 84], своєрідний ілюзорний світ і називає його «Степовою Елладою» – тим краєм, де поціновують державність та свою історію, культуру, самобутність. Такий вихід авторської свідомості зумовлений саме політичною й культурною ситуацією, яка постала на початку ХХ ст. в Україні.

Проте наше дослідження творчої манери Євгена Маланюка передбачає осмислення його стильової домінанти в аспекті типології цілісності, зокрема, вияву в його поезіях тенденції однорідності, монолітності у викладі візантійського матеріалу. Для такого теоретико-практичного студіювання пропонуємо зупинитися на одному лише циклі з поетичного доробку письменника – «Степова Еллада» зі збірки «Земля й залізо» (1930) [Маланюк: 135–161].

Зосередження уваги на цьому цілісному художньому явищі у творчості Євгена Маланюка зумовлене попереднім аналізом, який виявив, що візантійський мотив є одним з головних формотворчих чинників, що складають історіософські погляди письменника. Тема війни, майбутнього й минулого України, тема жінки, національне питання, проблема буття людини, ставлення до сучасників (поет та його мистецтво) та гостра проблема чужини (мотив болю, відчаю, самоти) – чи не повна картина письменницьких спостережень над буденністю, авторської рецепції дійсності, яку Є. Маланюк розкриває перед читачами через візантійську символіку й метафорику.

Наратив Євгена Маланюка тяжіє до модернізму, його поетика генетично споріднена з традиціями романтизму, що найперше виявляється у зацікавленні символом як власне умовним знаком, який інтерпретує суб'єктивну реальність митця не лише через систему первісних образів (архетипів, за К.-Г. Юнгом), а й за допомогою кольорового розмаїття. Характерна особливість поетичного стилю митця «празької школи» – зображення в поезіях контрастних символічних образів та кольорової гами: Добро – Зло, Христос – Великий Інквізитор або чорний – червоний, жовтий – синій, іноді білий та сірий. Індивідуальна манера розкриття світу ліричного героя в такій контрастній гамі вирізняє Євгена Маланюка як автора результатів, що означуються рисами гомогенного (романтичного) типу (подібно до творчості Лесі Українки).

«Земля й залізо» – третя спроба самореалізації митця в поетичній сфері. Збірка вийшла друком у 1930 році у паризькому видавництві «Тризуб». До неї входять вірші, написані протягом 1925–1927 років. У післямові до цієї збірки Є. Маланюк зазначає: «Книга ця висушена гарячим вітром історії, обезбарвлена їдкими кислинами спізнілої, ретроспективної мудрості. Але в цій книзі скудної лірики й ослабленого мелосу мусить хоч зрідка розкриватися Софія страсної й темної історії України…» [Маланюк, коментарі 1997 : 622].

Осмислюючи й аналізуючи поезії з циклу «Степова Еллада», де вже назва навіює певну ілюзорність, загадковість, де «український світ» представлений як «позаісторичний і викривлений, такий, що перебуває поза прокляттям і поза благословенням…» [Омельчук 2005 : 32], пропонуємо через системну своєрідність творів – зокрема, через вияв романтичної (монолітної) цілісності – простежити типологічний ряд ознак. На прикладі циклів «Сьогодні», «Знаю – медом сонця, ой Ладо», «Горобина ніч» та «Поліття» й поезій «Варязька балада», «Закінчуючи», «Шевченко», «Куліш», «Невичерпальність», «13 листопада 1920 р.», «Не збрехала: руками рабів…» пропонуємо виявити характерні ознаки цілісної структури поетичних творів (концепцію особистості, природу конфлікту та структуру поетичного вислову).

Суб'єктом, що домінує під час розкриття світосприймання та світорозуміння поета, є ліричний герой та його психоемоційний стан протягом сюжетного життя у творі. Майстерність митця-лірика визначається вмінням передати реалії сьогодення художніми засобами поетизації в тексті.

Основна думка циклу «Степова Еллада» визначена поетом вже у початкових рядках поезії: «Знаю – медом сонця, ой Ладо» [Маланюк 1997 : 137–138], де він говорить про Україну: «А мені ти – фата-моргана На пісках емігрантських Сахар – Ти, красо землі несказанна, Нам немудрим – даремний дар!» [Маланюк 1997 : 137]. Семантичне наповнення рядків вирізняє ліричного героя як особистість, що безмежно

любить і сумує за рідним краєм, а також розуміє свою безпомічність щодо участі в політичному й культурному житті батьківщини. Ліричний герой знає, що він самотній у цьому світі, проте у нього є джерело потужної енергії – це мета, досягти якої він має за будь-яку ціну: «Хоч би вже буря, вир абощо, – Цієї тиші не знести! А потім знов хай трудна проща, хай знов голгофи і хрести» [Маланюк 1997 : 138].

Отже, з одного боку, ліричний герой – особистість, що прагне до здійснення своєї мети і водночас шукає однодумців із такими самими «палаючими серцями», а з іншого – він нічому не вчиться, бо все знає від природи, йому вже дана істина (цю суб'єктивну правду потрібно лише довести):

Крізь останній пройшовши іспит,
Вогняну прийнявши купіль,
Не сиди на вечірній призьбі,
Під бандуру плекаючи біль.

У цих поетичних рядках Євген Маланюк сформулював своє життєве й мистецьке кредо та ідею всіх прихильників такої долі. Пафос твору сприяє однозначному визначенню сенсу буття людини-романтика: горіти, палати однією метою. В уривкові поезії розкрилися також Маланюкові мілітаристичні погляди (О. Омельчук) – своє право на існування в незалежній державі треба виборювати зі стилетом і стилосом у руках, а не виявляти пасивність.

Зокрема, заклик до бойових дій, до прийняття виняткових рішень головного героя у виняткових обставинах Євген Маланюк зображує в циклі «Степова Еллада». Митець сугестує читачеві рецепцію ліричним суб'єктом подій історичної давнини й водночас сьогоденної ситуації. Персонаж твору живе спогадами про минуле («Знаю – медом сонця, ой Ладо, В твоїм древнім тілі – весна. О, моя Степова Еллада, Ти й тепер антично-ясна»), але його романтично-героїчна сутність прагне катаклізму, рішучих дій:

Скорше – бунт буйних майбутніх рас,
Полум'я, на котрім тьма розстала,
Вибух крові, що зарокотала
Карою за довгу ніч образ.

Готова, однолита й цільна особистість ліричного героя циклу постійно жадає боротьби, відчуваючи провину за свою бездієвість, пасивність щодо участі в історичних подіях власної країни, й водночас виправдовуючи свої вчинки. Найрезультативніший спосіб декларації своїх поглядів – заклик до рішучих дій, який у текстах поезій циклу переданий через окличні речення та експресивно забарвлені дієслова: «Ні! Казись, клекочи до кінця» [Маланюк 1997 : 143], «Так пали ж, не гаси мою спрагу» [Маланюк 1997 : 146], «Пам'ятай – треба різать і мучить. Бо то з плугу зродились мечі» [Маланюк 1997 : 160]. І, безумовно, для Маланюка, безпосереднього учасника подій громадянської війни на Україні в 1918–1919 рр., осмислення історії України та розкриття сутності людської особистості у ній є природними, оскільки поведінка суб'єкта в напруженій воєнній ситуації виявляє власне те нетипове єство, ту сутність, яка є природною для нього. Експеримент автора та самої історії над ліричним героєм – зображення його в незвичайних, виняткових обставинах (війна) – увиразнює низку ознак одного типологічного ряду: згуртованість, мужність, героїчність і нетиповість суб'єкта творчості.

Прагнення Є. Маланюка в циклі «Степова Еллада» через заклики й агітацію навернути на свій шлях якнайбільше однодумців зумовлює супротив світові, зокрема суб'єкта твору (художній реальності поезії). Гіперболізація та повтори окреслюють внутрішній стан героя – природу конфлікту, що увиразнюється тотальною опозицією, яку демонструє Євген Маланюк наприкінці кожної поезії циклу. Ліричний герой готовий до боротьби, схопив зброю й рветься в бій, але «Все спалено вже. Все. Руїни мук і болю Та чорні згарища людських земних скорбот» [Маланюк 1997 : 148]. Або: «Перегриміло. Одгуло. … І вже не знаю: чи було, Чи ніч мене дурила снами» [Маланюк 1997 : 149]. Проте ліричний герой упевнений, що витримає це протистояння і буде переможцем: «І знову сонце, знову ранок… Затягнеться і заживе, Живе життя ізнов покличе…» [Маланюк 1997 : 150].

Таким, зокрема, постає ліричний герой перед читачами – особистістю, яка палає, горить своєю ідеєю, що підтверджує автор наприкінці циклу (кульмінаційність психоемоційного стану виражена в численних виразних алітераціях): «Бо вороги не згинуть, як роса, Раби не можуть вздріти сонця волі, – Хай зникне скитсько-еллінська краса На припонтійськім тучнім суходолі…» [Маланюк: 161]. М. Неврлий зазначає: «Ця виразно мистецька вдача українця

є для нього великим добром, але й нещастям, бо ж ослаблює його енергію, часто робить з нього раба, смерда» [Неврлий 2009 : 488]. І ця вимушена відмова від утопічної краси Еллінської України, яка спокушає ліричного героя своєю затишністю, розміреністю життя, вольовою розслабленістю, що морально розкладають психіку ліричного героя, і водночас вбиває у ньому войовничу сутність чоловіка своєю бездієвістю, слабкістю, що так характерні для жіночої поведінки, її психологічних рис. Власне, звідси й інша наскрізна тема поетичної творчості Є. Маланюка – боротьба жіночого і чоловічого, як аполлонівського та діонісійського початків, возвеличення й розвінчання жінки-України, жінки-Коханки, жінки-Матері тощо.

Жінка – це джерело натхнення для поетів від найдавніших часів до сьогодення і водночас архетип краси, весни, любові, народження, теплоти й захисту. У Візантійській імперії був своєрідний культ жінки і жіночності – це повага, поклоніння, ідеалізація, навіть своєрідна романтизація образу.

Жінка (Україна) в поезіях Є. Маланюка набуває інших рис. Вона є уособленням суперечливих почуттів-протиставлень – і радості, і болю водночас – то вона «наречена в молочнім цвіту яблунево-рожевих садів», а то «Сарматських уст – отруйний, п'яний мед Ти віддала татарину в знемозі». Автор у циклі «Степова Еллада» намагається відійти від традиційного (класичного) зображення жінки, оскільки раніше «показували жінок одноцільних у доброму чи злому...» [Франко 1982 : 163]. Є. Маланюк осмислив і відтворив «малюнок жінки з безмірно скомплікованою психікою, показав її в найрізніших моментах, навіть у найінтимніших, у повному психологічному негліже» [Франко 1982 : 163]. Він розкриває жіночий образ через метафорику, яка допомагає втілити задум митця – показати демонічність, винятковість жіночої краси та її вплив на чоловіка:

Оттак лежиш – замріяно-безсила,
А сходить ніч – і відьмою вночі
Ти розгортаєш кажанові крила…

Постійна присутність образу жінки у її різноманітних трансформаціях (матір, коханка, земля, Україна) в циклі сприяє розкриттю задуму автора – виділити почуття ліричного героя до жінки й зобразити цей мотив у системі твору у формі єдиного, цільного, однорідного почуття, яке протистоїть усьому. Почуття зневіри у своїй коханій жінці та у своїй рідній землі (Україні) доводять ліричного героя до божевілля, яке переростає вже у відкриту сексуальну агресію та намагання приборкати, зломити її (жінку), довести свою чоловічу спроможність на вчинок: «О, будь як муж! О, будь як плуг! Врізайсь в її ріллі жіночі. Пести! Воловий піт потуг Хай рясно заливає очі» [Маланюк 1997 : 159]. Кульмінація подій настає в той момент, коли чоловік готовий «продати душу дияволу», аби бути з такою жінкою, аби відчути її покору: «Тоді збагнеш, коли весна Тобі буятиме побідно, Яка покірлива вона, яка привабливо вагітна!» [Маланюк 1997 : 159]. Фінал оповіді про таке сильне почуття до незвичайної жінки (матері, рідної землі) цілком виправданий: символічна гра одвічних суперечливих понять любові й смерті – гра, яку створила романтично цільна авторська уява.

Цю особливість свого світоглядного бачення історії, минулого України та погляд на вічне жіноче питання Євген Маланюк намагався передати через структуру образного поетичного вислову, зокрема через виразно окреслену метафорику. Бо саме стильова домінанта романтизму зумовлює звернення до сугестивної метафоризації понять. Н. Арутюнова, зокрема, зазначає: «Філософи й учені романтичного складу <...> вважали метафору фатальною неминучістю, єдиним способом не лише вираження думки, але й самого осмислення» [Арутюнова 1990 : 11].

Отже, метафорична система поетичного циклу Є. Маланюка «Степова Еллада» репрезентує чітко окреслену структуру типологічних ознак гомогенної (однорідної) цілісності. Художня мова поета, що є «напружена, емоційна, схвильована» [Ткаченко 1999 : 43], передає, зокрема, на рівні *концепції людини* – цільна особистість – такі ознаки готовності діяти певним чином: «пиймо муку криваву», «вогняну прийнявши купіль», «упиваймося димно і чадно», «погуби мене пеклами пагуб», «заголуб мене полум'ям мук» тощо. Разом з тим *природа конфлікту* представлена в поезіях тотальною опозицією, ліричному героєві треба боротися з «пекучим полоном», «обпаленими устами», з цупкими «гадюки рук» та «лютим зором прозрілого раба», бо ж «з плугу зродились мечі» тощо. Однак Є. Маланюк не лише

структурує систему метафор у тексті циклів, але й за подібною (монолітною) схемою будує інші елементи своєї поетичної мови.

Звідси широке використання символів, зокрема, поєднання у власній назві візантійської символіки та українського колориту – Ладо, Степова Еллада, Еллада Скитська, Сарматська Афродіта, Степова Александрія, козацький буйний Понт, пекельний подих Ереба. А також яскрава кольорова палітра: позначення *червоним* кольором крові, пожежі війни; *чорним* – смерті, безвиході, негативних рис характеру і вчинків людини; *сірим* – почуття болю, відчаю, самоти; *жовтим* – життя, світлого майбутнього, добробуту, але також хвороби й смерті і *синій, голубий* – мрії, надії, сподівання тощо. Використання символів автором у поезіях циклу здійснюється у формі своєрідного нанизування предметів чи явищ, що водночас визначає мету митця – окремими інтонаційно завершеними поняттями намалювати поодинокі цілісні образи для відтворення романтичної реальності («гуркотіли, котились епохи катаклізмів і катастроф» або «Перегриміло. Одгуло» чи «Самота. Мовчання»).

До типологічних ознак стильової домінанти в аспекті тропіки Євген Маланюк додає ще своєрідне творення епітетів, зокрема «пружно-яро», «антично-яна», «сонячно-ясний», «безсоромно-криваві» тощо. Таке поєднання прислівника й прикметника в тексті поетичних циклів є художнім означенням, де перша частина слова окреслює власне семантичний (символічний) зміст, який у неї вкладає автор, а друга несе в собі експресивний відтінок. Конструктивний задум митця загалом характеризує окремо обране явище в його цілісності.

Що ж до евфоніки та поетичного синтаксису циклу «Степова Еллада», то Євген Маланюк використовує багато звуконаслідувань, повторень кореневих сполучень, щоб виразніше зобразити картини художньої реальності творів, зокрема: ***бар***ви ***бу***яють, ***жит***тя о***жив***а, ***бри***ніння ***бдж***іл, ***хиж***ацьким ***хан***ом тощо.

Жанрова своєрідність «Степової Еллади» визначається переважним використанням віршів-монологів (роздумів) чи віршів-звертань. Дотримуючись монолітності у композиційній будові циклів, Євген Маланюк застосовує одну з форм звернення до читача в усіх поезіях, не намагається для варіативності чи експерименту ввести іншу або створити чергування.

Таким чином, осмислюючи візантійську традицію та візантійські мотиви в аспекті типології системної цілісності циклу «Степова Еллада» у творчому доробку Євгена Маланюка, можемо стверджувати, що його поетичний твір у своїй структурній цілісності репрезентує читачам й інтерпретаторам його наративу низку гомогенних типологічних ознак. Варто наголосити на тому, що риси монолітності, однорідності, що притаманні системі циклів митця, відтворюються на всіх структурних рівнях у такій послідовності: концепція людини, конфлікт та вислів. Принцип змалювання цільної особистості, яка на шляху до здійснення своєї мети (ідеї) протистоїть усьому світові, виразно окреслюють у збірці метафоричні звороти, гіперболізація, яскрава колористика, візантійські традиції та символіка.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н. Метафора и дискурс. *Теория метафоры: сборник*. Москва : Прогесс, 1990. С. 5–32.
2. Барабаш Ю. «Варязька сталь», «Візантійська мідь» та «Азійська пика» : Євнег Маланюк і Ніколай Гумільов. *Євген Маланюк: література, історіософія, культурологія: матер. Міжнар. наук. конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження Є. Маланюка: у 2-х ч*. Кіровоград : КДПУ, 1997. Ч.ІІ. С.13-16.
3. Ковбасенко Ю. Євген Маланюк. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5667/1/Y_Kovbasenko_HUL_21_GI_Malanyuk.pdf (дата звертання: 29.04.21).
4. Крупач М. Біля джерел історіософської поезії Євгена Маланюка. *Українське літературознавство*. Львів : Вид-во «Світ», 1993. Вип. 57. С. 95–104.
5. Маланюк Є. Поезії. Львів : УПІ ім. Івана Федорова ; «Фенікс Лтд», 1992. 686 с.
6. Неврлий М. Протиборство Візантії й Риму в поезії Є.Маланюка. *Минуле й сучасне: збірник слов'янознавчих праць*. Київ : Смолоскип, 2009. С. 485–496.
7. Омельчук О. Поетичні діалоги з Євгеном Маланюком. Фантазії про Україну. *Слово і час*. 2005. № 1. С. 29–35.
8. Прокопович Ф. Філософські твори : в 3-х т. Київ : Наук. думка, 1979. Т.1. 511 с.
9. Ткаченко О. Спроба типології романтизму : доба, стиль, мова. *Слово і час*. 1999. №6. С. 41–44.
10. Франко І. Передмова [до видання : Вільям Шекспір. Антоній і Клеопатра. Переклад П.О. Куліша. Львів, 1901]. *Зібрання творів: у 50-ти т*. Київ : Наук. думка, 1982. Т. 33. С. 163–171.
11. Циховська Е. Поезія Є. Маланюка і Польща : компаративні аспекти : навч. посіб. Ніжин : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2006. 204 с.

REFERENCES

1. Arutunova, N. (1990). Metafora i dyskurs. [Metaphor and discourse]. *Teoria metafory: sbornik*. Moskwa: Progress, pp. 5–32 [in Russian].
2. Barabash, U. (1997). «Varjaz′ka stal′», «Vizantijs′ka mid′» ta «Azijs′ka pyka»: Evgen Malanuk i Nikolaj Gumil′ov. [«Varangian steel», «Byzantine copper» and «Asian lance»: Eugene Malaniuk and Nikolai Gumilev]. *Evgen Malanuk: literature, istoriosofia, kul'turologia: mater. konferenciji: u 2-h chastynah*. Kirovograd: KDPU. Vol. II, pp. 13–16 [in Ukrainian].
3. Kovbasenko, U. (2013). Evgen Malanuk. [Eugene Malaniuk]. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5667/1/Y_Kovbasenko_HUL_21_GI_Malanyuk.pdf (access date: 29.04.21) [in Ukrainian].
4. Krupach, M. (1993). Bil′a dzherel istoriosofs′koji poeziji Evgena Malanuka. [Near the sources of historiosophical poetry of Eugene Malaniuk]. *Ukrajins'ke literaturoznavstvo*. L′viv: vudavnyctvo «Svit». No 57, pp. 95-104 [in Ukrainian].
5. Malanuk, E. (1992). Poeziji. [Poetry]. L′viv: UPI im. Ivana Fedorova; «Feniks Ltd». 686 p. [in Ukrainian].
6. Nevrlyj, M. (2009). Protyborstvo Vizantiji j Rymu v poeziji E. Malanuka. [The confrontation between Byzantium and Rome in the poetry of E. Malaniuk]. *Mynule j suchasne: zbirnyk slovjanoznavchyh prac'*. Kyiv: Smoloskyp, pp. 485-496 [in Ukrainian].
7. Omel′chuk, O. (2005). Poetychni dialogy z Evgenom Malanukom. Fantaziji pro Ukrajinu. [Poetic dialogues with Eugene Malaniuk. Fantasies about Ukraine]. *Slovo I chas*. No 1, pp. 29-35 [in Ukrainian].
8. Prokopovych, F. (1979). Filosofs′ki tvory: v 3-h t. [Philosophical works: in 3 volumes]. Kyiv: Naukova dumka. Vol. 1. 511 p. [in Ukrainian].
9. Tkachenko, O. (1999). Sproba typologiji romantyzmu: doba, styl′, mova. [An attempt at a typology of romanticism: era, style, language]. *Slovo I chas*. No 6, pp. 41 - 44 [in Ukrainian].
10. Franko, I. (1982). Peredmova [do vydannia: Viljam Shekspir. Antonij I Kleopatra. Pereklad P.O. Kulisha. L′viv, 1091]. [Preface [to the edition: William Shakespeare. Anthony and Cleopatra. Translated by P.O. Kulisha. Lviv, 1901]. Zibrannia tvoriv: u 50-ty t. Kyiv: Naukova dumka. Vol. 33, pp. 163-171 [in Ukrainian].
11. Cyhovs′ka, E. (2006). Poezija E. Malanuka I Pol′scha: komparatyvni aspekty [E. Malaniuk's poetry and Poland: comparative aspects]. Nizhyn: TOV «Vydavnyctvo «Aspekt-Poligraf». 204 p. [in Ukrainian].

O. A. LIASHENKO
Candidate of Philological Sciences, Research Assistant,
Taras Shevchenko Institute of Literature of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
E-mail: ninasim@ukr.net
http://orcid.org/0000-0002-9555-5513

BYZANTINE MOTIVES IN EUGENE MALANIUK'S CYCLE "STEPPE ELLADA" IN THE ASPECT OF TYPOLOGY OF INTEGRITY

This article considers the work of E. Malaniuk in terms of typology of integrity. In particular, the author dwells on the cyclical structures that predominate in the poetic work of the writer, and highlights the holistic perception of his work in general. Due to the special ontological position, cyclization is the most characteristic of the lyrics. The author notes, that the historical process of formation of the category "cycle" is inextricably linked with the process of formation of consciousness of the creative personality, in particular the author's establishing. The scientist considers the author's consciousness from the point of view of the problem of differentiation of integrity, which is divided into two oppositional (binary by dichotomous approach) types. In particular, the study focuses on one of the types of integrity – homogeneous. Analytical studies of modern scientists and their predecessors, as well as the reasoning of the author of the article, lead to the fact that the category of integrity is a system-integral factor of cyclization. Attention is focused on the analysis of the poetic collection "Earth and Iron" by E. Malaniuk, which reveals the semantic features of the nature of the conflict, which together with the concept of personality and system of figurative and poetic expression demonstrate a complete structure inscribed in a typological series of homogeneous integrity. The question of war, the past and future of Ukraine, the women's and national question, the attitude to contemporaries, the problem of foreign country – this is not the full range of thematic diversity of the cycle "Steppe Ellada", which express the historiosophical views of the author. E. Malanyiuk's characteristic vision of the lyrical hero as a special man, a whole man, reveals the principle of biography, which is the pervasive dominant of all the poet's work.

Key words: integrity, homogeneity, cycle, Byzantine motifs, "Steppe Greece", the image of a woman.